

STUDENTEN OPLEIDEN TOT CURRICULUM(HER)ONTWERPERS

Een voorbeeld van de lerarenopleiding

Nu de nieuwe examenprogramma's naderen is het tijd om extra aandacht te besteden aan curriculumontwerp. Twee lerarenopleiders hebben een vakmodule ontworpen om het curriculumbewustzijn van hun studenten te vergroten.

SIMONE GROENEVELD & MARINA VAN DER GRAAF

In oktober 2024 zijn de concept-examenprogramma's voor Fries, Nederlands en de negen moderne vreemde talen gepubliceerd. Deze examenprogramma's brengen nieuwe inhoud mee zoals taalbewustzijn en cultuurbewustzijn, dringen aan op integratie van taalvaardigheden en zijn nauwer verbonden aan het Europees Referentiekader (ERK). De conceptsyllabi voor Nederlands en de moderne vreemde talen, die richting zullen geven aan de nieuwe eindexamens die vanaf 2027 worden verwacht, worden dit jaar beproefd door 51 scholen in samenwerking met SLO, het College voor Toetsen en Examens, en Stichting Cito. Er zijn dus veranderingen gaande. Scholen

voor voortgezet onderwijs zullen in de nabije toekomst moeten nadenken over wat die veranderingen betekenen voor de curricula die ze gebruiken, zodat ze hun leerlingen optimaal kunnen voorbereiden op de nieuwe werkelijkheid.

Omdat vakdocenten de inhoud en mogelijkheden van hun eigen vak het beste kennen, ontwerpen zij de vakcurricula. Dat is een mooie taak met veel verantwoordelijkheid, waarvoor relatief weinig aandacht is op de opleiding van docenten (zie bijvoorbeeld Folmer & Grol, 2023). Dat is misschien ook niet zo wonderlijk, want we werken in het voortgezet onderwijs al een jaar of vijftig met grotendeels dezelfde syllabi voor de moderne vreemde talen. Niet alle docenten zullen dus te maken

Foto: Tom van Limpt

hebben gehad met curriculum(her)ontwerp, noch zich hierin hebben bekwaamd.

De vraag is hoe ze daarin ondersteund kunnen worden. De eerste voorwaarde voor iedere ontwerper is natuurlijk tijd: docenten die het curriculum (her)ontwerpen moeten lestijdvermindering of taakuitbreiding krijgen. Ten tweede kennis en kunde. Docenten moeten kennis hebben van de inhoud van het vak en de nieuwe examenprogramma's. Ze moeten een visie hebben op wat ze willen met hun vak. Ze moeten weten hoe alle onderdelen van het vak in samenhang geleerd kunnen worden. Ze moeten weten hoe je die onderdelen organiseert in de tijd en hoe je een leerplan schrijft. Wessel Peeters van Vernieuwonderwijs (2023) noemt dit geheel

curriculumbewustzijn, namelijk 'het bewust en in samenhang keuzes maken ten aanzien van alle onderdelen van het curriculum vanuit een heldere visie gegeven de geldende kaders'.

Een nieuw vak

De vakgroep Engels van Hogeschool Windesheim had de wens om studenten goed voor te bereiden op hun toekomstige taak als curriculumontwerper. Er was een vak waarbij studenten een leerplan voor een jaar ontwierpen, maar met het oog op de nieuwe examenprogramma's werd besloten het vak te herontwerpen. Zo ontstond TEFL5: Designing the Curriculum, het laatste vak in de vakdidactische leerlijn. Een vierdejaars vak, zodat stu-

Studenten wordt gevraagd met hun stagebegeleiders in gesprek te gaan over het curriculum, en welke principes daarbij worden gehanteerd

denten alles wat ze in voorafgaande jaren hebben geleerd bij vakdidactiek, onderwijskunde, op stage enzovoort kunnen gebruiken in hun ontwerp. Het vak draait dit studiejaar voor de tweede keer. Afgelopen jaar waren de module-evaluaties bijzonder positief. Daarom willen wij als ontwerpers van het vak delen wat is gedaan, in de hoop dat andere lerarenopleiders en docenten er ideeën uit kunnen halen.

Allereerst moet worden afgebakend waar het vak over gaat. Hiervoor is de vierdeling gebruikt uit het boek *Language Course Planning* (North et al., 2019). Uit dit boek lezen studenten de eerste twee hoofdstukken. *Language Course Planning* zegt dat er vier lagen van planning zijn in ieder vak: de bovenste laag is het curriculum, dan volgt de syllabus, dan de planner en ten slotte het lesplan. TEFL5 richt zich op de bovenste twee lagen: het curriculum en de syllabus. Het verschil is dat het curriculum groter en algemener is: je maakt het bijvoorbeeld met je vakgroep voor de hele opleiding van vier jaar, of voor de onderbouw. Het is belangrijk om hierbij nationale eisen mee te nemen, zoals de kerndoelen, het examenprogramma/het kwalificatiedossier en het ERK. De syllabus is gedetailleerder en gaat over hoe het curriculum in bijvoorbeeld een jaar of een semester op vaardigheden-niveau, inclusief toetsing, is uitgewerkt. Met de syllabus in de hand kunnen docenten planners maken en lessen voorbereiden. In het eerste tot en met het derde jaar hebben studenten al te maken gehad met het plannen van lessen en lessenseries. In het vierde jaar verwachten we dat ze genoeg zicht hebben op wat hun doelgroepen moeten leren, en inzicht in hoe ze dat kunnen bewerkstelligen, om een eerste oefening in syllabus- en curriculumontwerp uit te voeren.

Ontwerpprincipes

Nu is vastgesteld waar het vak over gaat, moet worden nagedacht over hoe de curricula en syllabi ontworpen moeten worden. Een bekende manier om een curriculum te ontwerpen is via het zogenaamde *backwards design*, waarbij eerst de leerdoelen worden bepaald, vervolgens hoe wordt getoetst en ten slotte welke leeractiviteiten daarbij horen. Het ERK is vanuit dit principe opgesteld.

Hoewel *backwards design* bekendheid geniet, is het in onze opleidingsscholen, waar studenten stagelopen, niet de meest gebruikte manier. In TEFL5 wordt studen-

ten gevraagd met hun stagebegeleiders in gesprek te gaan over het curriculum, en welke principes daarbij worden gehanteerd. *Central design* was het populairst. *Central design* richt zich als eerste en vooral op activiteiten en houdt zich daarna pas bezig met inhoud, toetsing en doelen. Een voorbeeld hiervan is taakgericht leren, waarbij leerlingen hun taalvaardigheden geïntegreerd gebruiken om een realistische taak met communicatief doel (variërend van het reageren op een blogpost tot het samen voorbereiden van een school prank) te volbrengen.

Een andere benadering die soms op onze opleidingsscholen werd gebruikt volgens de studenten is het *forward design*. Hierbij wordt allereerst nagedacht over de inhoud van het vak, bijvoorbeeld een lijst met grammaticale onderwerpen of communicatieve functies. Daarna komen leeractiviteiten aan bod en ten slotte leeruitkomsten. Dit is het oudste model, wat tot minstens de jaren tachtig het meest werd gebruikt, en doorgaans erg docentgestuurd is.

Toen de studenten wisten welke ontwerpprincipes werden gebruikt en wat ze inhielden, kozen ze zelf een model waarvan ze dachten dat dat zou aansluiten bij hun visie. Bijvoorbeeld: een student die les gaf in een internationale schakelklas waar voor Engels geen officiële eisen waren maar alleen voorgestelde activiteiten, koos *central design*. Een student op een mbo waar de vakgroep vooral veel communicatieve beroepssituaties in het curriculum wilde hebben, koos *forward design*. Hieronder is een voorbeeld opgenomen van een student die *backwards design* heeft gebruikt.

Studenten aan de slag

Studenten kregen de keuze of ze het bestaande curriculum en de bestaande syllabus van hun opleidingsschool wilden herzien, of een nieuwe wilden ontwerpen. De meeste studenten kozen ervoor om het bestaande curriculum en de bestaande syllabus te herzien. Er was ook een verrassend aantal studenten dat beweerde dat er op hun stageschool geen duidelijk leerplan was. Er waren volgens hen alleen planners voor iedere periode met een overzicht van de hoofdstukken uit de lesmethode die behandeld moesten worden en daarop aansluitende toetsen. In de Nederlandse onderwijspraktijk wordt blijkbaar soms de leergang gebruikt als het curriculum. Dit bood een kans aan studenten om een leerplan te schrijven. Beide groepen, de ontwerpers en de herontwerpers, integreerden elementen die ze niet terugzagen in de huidige curricula op de opleidingsscholen. Zo wilden ze meer cultuur in de lessen aan de orde laten komen, minder expliciete grammatica onderwijzen of in ieder geval minder volgens een vooropgesteld schema, meer authentieke materialen gebruiken, en meer taakgericht (minder leergangericht) werken.

Beide groepen studenten verzamelden voordat ze gingen (her)ontwerpen informatie over drie onderdelen: curriculumontwerp, de behoeften van de doelgroep en relevante vakdidactische principes. Het onderdeel curriculumontwerp kwam vooral aan bod in de colleges en materialen zoals het boek *Language Course Planning*, een artikel over *forward*, *central* en *backwards design* (Richards, 2013), kennisclips over curriculummodellen (Simons, 2019) en de website van Vernieuwonderwijs over curriculumontwerp (zie <vlit.nl/cur>).

De studenten vergaarden zelf informatie over de behoeften van hun doelgroep, namelijk de klas waar ze het meest les aan gaven. Ze maakten aantekeningen over de samenstelling, achtergronden, leervoorkeuren, het ERK-niveau en de gebruikte leermiddelen. Verder zochten ze op wat de landelijke eisen zijn: voor mbo via het kwalificatiedossier en voor het voortgezet onderwijs via de SLO-website <leerplaninbeeld.nl>. Maar ook keken ze naar de nieuwe examenprogramma's, om meer toekomstgericht te kunnen ontwerpen.

Ondertussen reviseerden de studenten hun visie op het leren van een vreemde taal. In voorgaande leerjaren hadden zij dat ook gedaan: in ieder leerjaar wordt

gevraagd om een nieuwe versie van hun vakdidactische visie, waarbij de verwachting is dat deze is verrijkt met de concepten die dat jaar zijn aangeboden. Ook hebben de studenten al deze jaren onderwijskunde gehad, en daarin principes geleerd als *spaced repetition*, hoe je een veilig leerklimaat kunt bewerkstelligen enzovoort. In TEFL5 moesten studenten hun vakdidactische visie aanscherpen en vervolgens een aantal vakdidactische en algemeen didactische principes abstraheren die ze wilden gebruiken in het ontwerp. Verder maakten zij een lijst met onmisbare bronnen. Daartussen zat meestal

In de Nederlandse onderwijspraktijk wordt blijkbaar soms de leergang gebruikt als het curriculum. Dit bood een kans aan studenten om een leerplan te schrijven

het *Handboek vreemdetalendidactiek* (Dönszelmann et al., 2020), dat in alle jaren wordt gebruikt. Toen alle informatie op tafel lag, was het tijd om te beginnen met ontwerpen.

Voor het curriculumontwerp kozen de studenten een curriculumontwerpbenadering, bijvoorbeeld *backwards design*. Ze stelden een lijst op van landelijke eisen die gelden voor hun doelgroep en welke algemene eisen ze daaraan wilden toevoegen, zonder te veel in detail te treden. Ook bepaalden ze hoe ze wilden evalueren en toetsen, hoe de organisatie van vakinhoud eruitzag in een bepaalde periode, bijvoorbeeld een jaar of semester, en welke didactiek ze wilden gebruiken. Een voorbeeld. Student Arend geeft les aan een brugklas havo/vwo. Hij vergelijkt de kerndoelen met het huidige curriculum

Studenten realiseerden zich dat de leergang niet hetzelfde is als een curriculum, het boek niet uit hoeft en een vakgroep ook eigen nadruk kan leggen op wat zij relevant acht voor de doelgroepen

voor zijn klas en ziet een discrepantie: in het huidige curriculum komt spreekvaardigheid nauwelijks aan bod en worden vooral grammatica en vocabulaire getoetst. In de kerndoelen wordt grammatica niet genoemd. Arend neemt de kerndoelen en het ERK A2-niveau als uitgangspunt en schrijft voor dat in alle jaren van de onderbouw alle vaardigheden summatief worden getoetst: in iedere periode één. Grammatica en vocabulaire worden alleen formatief getoetst. In iedere periode worden alle vaardigheden geïntegreerd gebruikt in minimaal één grotere taaltaak. Arend plant hier achteruit door eerst naar de doelen te kijken, vervolgens na te denken over hoe kan worden bewezen dat de doelen zijn behaald (door middel van passende toetsen) en daarna na te denken over activiteiten. Hij herhaalt dit voor de syllabus.

Voor de syllabus bogen studenten zich over meer gedetailleerde leeruitkomsten zoals *can-do statements* uit het ERK. Ze gaven hier ook meer concrete en gedetailleerde informatie over hoe de toetsing plaats zou vinden. Ze verfijnden de organisatie door een gedetailleerder overzicht te maken van de volgorde waarin de inhoud werd aangeboden, hoeveel tijd ieder onderdeel kreeg, en welke materialen gebruikt zouden worden. De onderwerpen werden hier ook specifieker uitgewerkt. Ook werd dieper ingegaan op de onderwijsmethoden die gebruikt zouden worden, bijvoorbeeld directe instructie of het *test-teach-test*-model. Terug naar Arend. Hij maakt een syllabus voor zijn brugklas havo/vwo. Hij begint met de A2-indicatoren per vaardigheid en geeft meer informatie over de toetsen. Hij raadt aan het *task-based learning*-model (*pre task, task, review*) te gebruiken voor taaltaken en geeft voorbeelden van taaltaken zoals het voorbereiden van een bezoek van een buitenlandse gast aan de school. Hij raadt websites aan waar docenten

passende, authentieke (dus niet voor het onderwijs gesimplificeerde of opgestelde) teksten en video's kunnen vinden.

Afronding

Aan het eind van het vak presenteerden de studenten hun curriculum en syllabus, daarbij uitleggend waarom ze welke keuzes hadden gemaakt. De studenten mochten in de klas presenteren, of op hun opleidingsschool. De zeven principes voor goed curriculumontwerp van Dylan Wiliam (2013) werden gebruikt om de producten te evalueren. Als we de principes van Wiliam toepassen op het taalcurriculum is het evenwichtig (met evenveel aandacht voor de vaardigheden, inclusief taal- en cultuurbewustzijn), passend bij de kern van het vak (communicatie, maar misschien ook creatief en kritisch denken), coherent (ook met de kennis en vaardigheden uit andere vakken), goed geordend, passend voor het niveau van de leerling en relevant (gericht op gebruik).

Zowel de studenten als hun werkplekbegeleiders waardeerden de begrippen en richtlijnen die hen hielpen om het curriculum te bespreken en het ontwerpproces te initiëren. Ze realiseerden zich (weer) dat de leergang niet hetzelfde is als een curriculum, het boek niet uit hoeft en een vakgroep ook eigen nadruk kan leggen op wat zij relevant acht voor de doelgroepen. Vooral het achteruitwerken door eerst examenprogramma's en kerndoelen te bestuderen en dan steeds specifiek na te denken over de invulling van jaren, blokken en lessen herinnerde studenten aan het in de gaten houden van doorlopende leerlijnen tussen en binnen jaren. Deze inzichten stemmen ons hoopvol dat de nieuwe generatie docenten Engels goed beslagen ten ijs komt als (her)ontwerpers van hun curriculum bij de invoering van de nieuwe examenprogramma's voor de talen.

LITERATUUR

Dönszelmann, S., Beuningen, C. van, Kaal, A., & Graaff, R. de. (2020). *Handboek vreemdetalendidactiek: Vertrekpunten, vaardigheden, vakinhoud*. Coutinho.

Folmer, E., & Grol, R. (2023). Leraren leren ontwerpen. *Dimensies*, 7, 71–83.

North, B., Angelova, M., Jarosz, E., & Rossner, R. (2019). *Language course planning*. Oxford University Press.

Peeters, W. (2023, 5 december). Curriculumbewustzijn: Waarom, wat en hoe? Vernieuwonderwijs. <https://vernieuwonderwijs.nl/curriculum-bewustzijn-ontwikkelen-waarom-wat-hoe/>

Richards, J. (2013). Curriculum approaches in language teaching: Forward, Central, and Backward Design. *RELC Journal*, 44(1), 5–33.

Simons, D. (2019, 22 oktober). Introduction to curriculum models [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Bpg_-CI8_5E&list=P_Lq2bagE167KD4iL7Ira3EMUlcqQ4ZWZX

Wiliam, D. (2013). *Principled curriculum design*. SSAT.

binnenkort

29 – 31 januari 2026, Recent Verschenen Werken Duits, Nordhorn, <vllt.nl/rvw26>

30 januari 2026, Nascholingsdag Talen ICLON, Leiden, <vllt.nl/taleniclon>

5 – 6 februari 2026, Nationaal Congres Frans, Amsterdam, <www.congresfrans.nl>

11 – 12 februari 2026, IPON 2026, Utrecht, <www.ipon.nl>

6 – 7 maart 2026, Nationaal Congres Duits, Noordwijkerhout, <nationaalcongresduits.nl>

6 – 7 maart 2026, Landelijk Congres Spaans, Amsterdam, <landelijkcongressspaans.nl>

20 maart 2026, Dag van de Franse Taal

20 maart 2026, Nationaal Congres Engels, Ede, <nationaalcongresengels.nl>

28 maart 2026, Soapbox Challenge, Breukelen, <www.soapbox-challenge.nl>

9 april 2026, Netwerkmiddag Duits en Frans, Leeuwarden, <aly.jellema@nhlstenden.com>

11 april 2026, Ledendag Levende Talen, <levendetalen.nl>

1 – 3 juli 2026, Onderwijs Research Dagen, Utrecht, <onderwijs-researchdagen.nl>

IPON 2026

De onderwijssector staat midden in een digitale transformatie, waarin nieuwe technologieën een steeds grotere rol spelen. Tegen die achtergrond wordt op 11 en 12 februari 2026 in de Jaarbeurs Utrecht de vakbeurs IPON georganiseerd. Meer dan 120 exposanten presenteren hier digitale leermiddelen, AI-toepassingen en technologische oplossingen voor het onderwijs. Het programma omvat daarnaast keynotes, workshops en thematische sessies. Centrale onderwerpen zijn onder meer digitale geletterdheid, blended learning, kunstmatige intelligentie, privacy en beveiliging.

Deelname aan de beurs is kosteloos. Nadere informatie is beschikbaar via <www.ipon.nl>.

Nationaal Congres Engels

Op 20 maart 2026 vindt in Ede het Nationaal Congres Engels plaats onder het thema ‘Navigating the Now and the Next: Future-Proofing Language Education’. Het congres richt zich op actuele vragen rond de toekomst van het onderwijs Engels: hoe bereiden we leerlingen voor op een steeds veranderende wereld en welke rol spelen digitale middelen hierbij? In lezingen en workshops komen onderwerpen aan bod zoals curriculumvernieuwing, toetsing, digitale leermiddelen, inclusiviteit en culturele diversiteit. Het programma combineert praktische handvatten met theoretische inzichten en biedt volop ruimte voor uitwisseling.

Aanmelden kan via <www.nationaalcongresengels.nl>.

Nationaal Congres Frans

Het Nationaal Congres Frans vindt plaats op donderdag 5 en vrijdag 6 februari 2026, opnieuw in Van der Valk Schiphol. Het programma biedt 75 geselecteerde workshops uit bijna 140 inzendingen, met zowel nieuwe inleiders als vertrouwde namen. Voorbeelden zijn *écriture créative* met een jeugdauteur, slam in de klas en thematiek rond vrouwenliteratuur.

Meer informatie is te vinden op <www.congresfrans.nl>.

Nationaal Congres Duits

Op 6 en 7 maart 2026 vindt in Noordwijkerhout de 17e editie van het Nationaal Congres Duits plaats. Dit congres biedt docenten Duits uit het hele land een uitgebreid programma met lezingen, workshops en presentaties over actuele thema's in het onderwijs. Daarnaast is er volop gelegenheid voor collegiale ontmoeting en het uitwisselen van praktijkervaringen. Het avondprogramma wordt verzorgd door het Berlijnse improvisatietheater Schmetterlings.

Meer informatie is te vinden op <www.nationaalcongresduits.nl>.